Проців О.Р.
м. Івано-Франківськ

Організаційно-правове забезпечення діяльності мисливських охоронців: досвід Галичини XV- початок XX століття

В силу специфіки ведення мисливського господарства на великих територіях однією із найбільших проблем була і залишається охорона мисливських тварин від незаконного добування. Як свідчать історичні джерела, питання охорони диких тварин та проведення полювання постають, починаючи з X ст., коли дозволялось полювати будь-кому. З встановленням феодальної форми правління та привласнення феодалами виключного права на полювання, яке вони в подальшому передавали шляхті або церкві, необхідно було утримувати осіб, відповідальних у державі за мисливство (ловчі), яке на той час відігравало велике значення у забезпечення населення продуктами харчування. Ловчі отримали статус державних службовців[1], мали свою ієрархію в системі державного управління і керували піловчими на місцях. До посади ловчого додавалась прикладка місцевості, яка перебувала в його управлінні[2].

З розпадом монархічної системи у Галичині та встановленням серед широкого загалу суспільства права на приватну власність, в тому числі і на землю, коли користування мисливськими угіддями переходили власникам земельної ділянки, нагляд за мисливськими угіддями переходить у їхню компетенцію. Для ведення мисливського господарства вони набирали мисливських охоронців. Цьому сприяло державне регулювання галуззю. Якщо у першому мисливському законі Галичини від 30 січня 1875 року не визначалось правових засад мисливської охорони, то у наступному – від 5 березня 1897 року вже весь другий розділ фактично був присвячений визначенню правового статусу мисливських охоронців. Зокрема, стаття 30 визначала, що власнику мисливських угідь давався термін у три місяці для формування мисливської служби, щоб представити її для затвердження повітовій владі. Ставились відповідні вимоги щодо морального стану охоронця, який був зобов'язаний скласти присягу на вірність виконуваному обов’язку[3]. В подальшому мисливський закон, який почав діяти у Галичині у 1910 року, також ставив вимоги до мисливських охоронців, а саме: вперше визначалась площа мисливських угідь, на яку необхідно було приймати одного мисливського охоронця, визначалось право носіння та використання вогнепальної зброї, затримання порушників законодавства, носіння відповідної форми одягу[4].

Мисливський закон Другої Речі Посполитої від 3 грудня 1927 року також виставляв певні вимоги щодо мислиських охоронців. Зокрема, стаття 22 визначала, що власники або орендарі права полювання повинні були обов’язково утримувати мисливських охоронців, до яких ставились наступні вимоги: досягнення повнолітнього віку, вміння приймати самостійне рішення, польське громадянство, відсутність покарання за кримінальні злочини

та економічні правопорушення, а також за порушення правил полювання, мав право отримати дозвіл на зброю. Відповідно до статті 23 мисливський охоронець ще перед початком своєї служби повинен був бути затвердженим старостою повіту і приписаним до певної роти. Зокрема, Розпорядження № 13 Станіславівського воєводи від 21 січня 1933 року «Про організацію мисливської охорони» давалась вказівка власникам мисливських ревірів, щоб вони представляли мисливських охоронців старостам повітів[5]. Хоча закон визначав, що між власником мисливського ревіру та мисливським охоронцем укладався відповідний договір про умови праці, все ж староста мав право його звільнити на власний розсуд. Мисливський охоронець мав право відібрати у браконьєра вогнепальну зброю і на протязі 24 годин здати її в органи жандармерії[6].

І на даний час велике значення для забезпечення охорони державного мисливського фонду має його організаційно-правове забезпечення. Всього в Україні зайнято охороною мисливських тварин більш як чотири тисячі єгерів[7]. Обов'язок утримання єгерів покладається відповідно до статей 29 та 30 Закону України «Про мисливське господарство та полювання» [8] на користувачів мисливських угідь. Більше того, з метою охорони мисливських угідь користувачі угідь створюють єгерську службу з розрахунку не менше як один єгер на п'ять тисяч гектарів лісових або десять тисяч гектарів польових чи водно-болотних мисливських угідь та здійснюють охорону державного мисливського фонду.

Слід відміти, що на посадових осіб, які уповноважені на охорону мисливських угідь, розроблені професійні характеристики. Зокрема, обов'язки по охороні державного мисливського фонду покладаються на лісників та єгерів, які повинні отримати професійно-технічну освіту або мати повну загальну середню освіту та спеціальну професійну підготовки, без вимог до стажу роботи[9]. Проте, на даний час у керівництва Держкомлісгоспу є ряд зауважень щодо Закону України «Про мисливське господарство та полювання» у частині забезпечення діяльності єгерів, їх правової та соціальної захищеності[10]. Через правову неврегульованість дійшло до того, що приватні користувачі мисливських угідь не складають протоколи про порушення правил полювання, а іноді займаються рукоприкладством[11]. Основною причиною такого стану є загально-національний правовий нігілізм, а також відсутність правового забезпечення діяльності охорони мисливських угідь приватних мисливських господарств, яким не надано право складати адміністративні протоколи на порушників правил полювання. Зокрема, стаття 39 Закону України «Про мисливське господарство та полювання» визначає, що протоколи про порушення правил полювання уповноважені складати виключно посадові особи користувачів мисливських угідь, уповноважених на охорону державного мисливського фонду лише державної форми власності[12]. І все ж, аналізуючи чисельність єгерської служби, слід відмітити, що найбільше єгерів на одиницю площі мисливських угідь припадає

на приватні мисливські господарства: у 2010 році – 1 єгер на 6,3 тис. га. Для порівняння, на одного єгера по Українському товариству мисливців та рибалок припадало 12,7тис. га, по товариству «Динамо» – 8,1 тис. га, по підприємствах системи Держкомлісгоспу – 7,6 тис. га. Слід погодитись з думкою Є. Бортка, який вказує, що через малу зарплату кращі мисливствознавці та єгері позвільнялись з роботи[13]. Більше того, найгіршим є той факт, коли уповноважені на на охорону державного мисливського фонду особи проводять незаконне полювання на території природно-заповідного фонду, як це трапилось на лісових угіддях Карпатського НПП[14].

Слід відмітити, що на даний час чисельність мисливських охоронців є у декілька разів меншою ніж у Галичині на початку XX століття, коли на 1 тис. га мисливських угідь припадало 1,11єгерів. Але й це був чи не найгірший тодішній показник по Австро-Угорській імперії. Прослідковується навіть чітка кореляція між чисельністю єгерської служби та ефективністю ведення мисливського господарства. Галичина, яка найменш ефективно вела мисливство серед інших країн імперії, мала і найменше єгерів. Так, у тих частинах Австро-Угорської імперії, де ефективно велось господарство, працювало й більше єгерів на одну тис. га: у Моравії – 2,02, Нижній Австрії – 1,79, Чехії – 1,65. Як свідчить статистика, чисельність єгерів в сучасній Україні є меншою в десять і більше разів[15].

Узагальнюючи викладене, слід відмітити, що в сучасній Україні вимоги до мисливських охоронців (єгерів) є нижчими ніж у Галичині кінця XIX ст. Зокрема, законодавчо не встановлено ділові, моральні, психологічні вимоги до мисливських охоронців. На даний час чисельність зайнятого населення, яке працює у мисливському господарстві, а особливо серед мисливських охоронців, є набагато меншою ніж у Галичині кінця XIX – початку XX століття. Правовий та соціальний статус єгерів на даний час є теж на нижчому рівні, а поділ правового статусу єгерів в залежності від форми власності користувачів мисливських угідь не сприяє ефективному подоланню браконьєрства. Серед різних груп користувачів мисливських угідь (державних, громадських та приватних) користувачі мисливських угідь з приватною формою власності утримують найбільшу кількість єгерів на одиницю площі мисливських угідь, що позначається на їх ефективності.

1. Łoboś S. Myśliwstwo polskie w obcej prasie łowieckiej//Łowiec.– 1910. – № 18. – s.216.

2. Prawo lowieckie w polsce w wiekah srednich//Przewodnik Naukowy i Literacki. Dodatek do "Gazety Lwowskiej". 1904 № 7 s.609-622

3. Nowa ustawa łowiecka dla Galicyi i W. Ks. Krakowskiego. – Kraków: Wisła, 1898. – s. 22

4. Posiedzenie 1-36 // Stenograficzne sprawozdania z pierwszej sesyi dziewiątego peryodu Sejmu krajowego Królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkiem Księstwem Krakowskie z roku 1908 od 15.wrzesnia do 5 listopada 1908. - Lwów, 1908. – S.2052-2067

5. Kałuski W. Prawo Lowieckie Warszawa: Wydawnictwo związku pracowników administracji gminnej rz.p.,1928. – s. 1-81.

6. Stanisławowski dziennik wojewódzki. – 1929. – № 2. – S. 50

7. Основні показники ведення мисливського господарства. – К. :Б/п, 2010. - 5 арк.

8. Закон України "Про мисливське господарство та полювання" від 22 лютого 2000 року зі змінами і доповненнями // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2000. - № 18. – С.132.

9. Довідник кваліфікаційних характеристик професій працівників. – вип.3: Лісове господарство і пов'язані з ним послуги. – К., 2003. – С. 32.

10. Стратегія розвитку//Лісовий і Мисливський журнал. – 2006. – № 3. – С.2-4.

11. Буткевич Б. Велике полювання: забавки феодалів/ Богдан Буткевич// Український тиждень. – 2011. – №11(176) 18-24 березня. – С.28-32.

12. Закон України "Про мисливське господарство та полювання" від 22 лютого 2000 року зі змінами і доповненнями // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2000. - № 18. – С.132.

13. Бортко Є В. Що очікує простого мисливця? /Є. Бортко// Полювання та риболовля. – 2008. – № 12(85). – С.3.

14. Лист Головного управління туризму і культури від 28.11.2005 року № 255/01-08/09. – Івано-Франківськ:Б/п, 2005. - 3 арк.

15. Rożyński F., Dr. E. Schechtel Ekonomiczne znaczenie łowiectwa dla naszego kraju. – Warzsawa:Nakładem polskiego towarzystwa łowieckeigo, 1921. – s. 17

Проців О. Р. Організаційне-правове забезпечення діяльності мисливських охоронців: досвід Галичини XV – початок XX століття / Олег Проців // Модернізація системи державного управління: теорія та практика [Текст] : матеріали наук.-практ. конф. за міжнар. уч., (5 квіт. 2013 р.) : у 2 ч. / за наук. ред. чл.кор.НАН України В. С. Загорського, доц. А. В. Ліпенцева. — Л. : ЛРІДУ НАДУ, 2012. — Ч. 2. – С. 238 – 242.